

פרק שילוח הקן

מתניתין:

שילוח (1) הקן (2) נוהג בארץ ובהוצה לארץ, בפני הבית, בזמן שבית המקדש קיים, ושלא

ולפיכך התיר שחיטתם לצורך האדם, אך לא לשחטם אב ובנו או נטילת אם ובניה יחד. וכשיתן דעתו על השגחת ה' לקיום המינים יזכה גם הוא שיפנה אליו ה' לטובה ויקיים אותו. ראה שם באורך. וראה ברבינו בחיי שכתב כעין זה, ונקט שלטעם זה חיוב שילוח הוא רק בכיצים שלמות, וראה בסוף הפרק בענין שכר מצוה זו. ורבינו בחיי כתב טעם נוסף, שמתוך צער האם על בניה מתעוררים רחמי שמים להשפיע שפע רחמים על כל העולם, ומקור דבריו מתיקוני זוהר [ו'] וזוהר חדש [רות] הביאום הש"ך בפירושו על התורה וביסוד ושה"ע [שער הכולל פ"ב] וראה בכיאר הגר"א למשלי [ל יז] ובאמרי נועם [ברכות לג:]: שהעלה מדברי זוהר כי שילוח הקן הוא אכזריות, וזו כוונת הגמרא שאין מידותיו רחמנות אלא גזרות, והיינו שהקב"ה מלא רחמים אך מצוה זו אין בה רחמים. ע"ש.

ובחזו"ת יאיר [ס"ז] הובא בפתחי תשובה [יו"ד רצב] כתב שחיוב שילוח הקן הוא אפילו אם אין לו צורך בבנים, ובשם חכם צבי הביא שעובר בעשה אם אינו משלח וטעמם על פי טעם זוהר שבשילוח הקן מעורר רחמים על ישראל ובפשטות נראה שלדבריהם נאמרו שתי מצוות בשילוח הקן, עצם מצוות השילוח והיא מצוה חיובית, ואיסור נטילת הבנים ללא שילוח, אך הגר"ח קנייבסקי כתב [במכתב שבמשמר הלויים ס"ס נ"ג] שפירשו לא תקח האם בעודה רובצת על הבנים, ע"ש.

והביא עוד, שיש שכתבו שהנמנע מצות שילוח דינו כנמנע ממצוות ציצית שנענש עליה

1. הרמב"ם במורה נבוכים [ג מח] כתב שטעם מצות שילוח הקן היא כמו שנצטוונו שלא לשחוט אותו ואת בנו ביום אחד, משום שגם לבעלי חיים יש צער בשחיטת בנם לעניהם, ואף ששינוי [בברכות לג: ועוד] שהאומר "על קן צפור יגיעו רחמך" משתקין אותו - ואמרו בגמרא, דהיינו, משום שעושה מדותיו של הקב"ה רחמים ואינן אלא גזירות, אך להלכה אין הלכה כמשנה זו, כי היא כדעת הסובר שאין טעם למצוות, אך האמת היא כדעת האומרים שיש בכל מצוה טעם, וכן משמע במדרש רבה דברים ו א] ע"ש.

וראה לשונו בהלכות תפילה [פ"ט ה"ז] ובפיה"מ לברכות [פ"ה מ"ג] ובתוי"ט שם, ובמלחמות ה' להרמב"ן [חולין עט.]. ובתוס' במגילה [כה. ומהרש"א שם] ובברכי יוסף יו"ד [ט"ז ב'].

והרמב"ן [דברים כ"ב ו'] נקט שציוונו בשילוח הקן כדי שלא נתאכזר, ואין הטעם משום רחמנות על בעלי החיים, כי אילו כן היה אוסר השחיטה, ולכן אמרו ש"אינם רחמים אלא גזירות", דהיינו, שאינו מרחם במצוות אלו על בעלי החיים, אלא מלמדנו מדת רחמנות ושלא נתאכזר, [וכן כתב בכל בו קי"א וראה גם באבן עזרא שמות כ"ג י"ט], וראה שם טעם נוסף על פי סוד ממדרש רבי נחוניא בן הקנה.

ובחינוך [תקמה] כתב שמצוה זו ניתנה כדי ללמדנו שהשגחת ה' על בעלי חיים היא השגחה כללית על קיום המין, ואינה כהשגחתו על בני האדם שהיא השגחה פרטית, [וכדעת הרמב"ם במו"נ ג' י"ז, ראה רבינו בחיי בראשית יח י"ט]